

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber IX

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

In Porofelene insula viam mustelæ nō transeunt: in Bœotiæ Lebadia illatæ solum ipsum fugiunt, quæ iuxtâ in Orchomeno tota arua subruunt, talpæ, quarum è pellibus cubicularia vidimus stragula. Adeò ne religio quidem à portentis summouet delicias. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in litoribus: in Ebuso cuniculi nō sunt, sca- tent in Hispania Balearibusque. Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continente vocalibus durat genus earum. Mutæ sunt etiam nunc in Seripho insula. Eadem aliò translata canunt: quod accidere & in lacu Theffaliæ Sicendo tradunt. In Italia muribus araneis venenatus est morfus: eosdem vlterior Apennino regio non habet. Iidem vbiunque sint, orbitam si transiere, moriuntur. In Olympo Macedoniæ monte nō sunt lupi, nec in Cre-
 10 ta insula. Ibi quidem non vulpes, vrsiue, atque omnino nullum maleficū animal, præter phalangium: aranei id genus, de quo dicemus suo loco. Mirabilius, in eadem insula cer- uos, præterquam in Cydoniatarum regione, non esse: item apros, & attagenas, herina- ceos: in Africa autem nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec vrsos.

Quæ aduenis noceant.

CAP. LIX.

IAM quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt: sicut serpentes parui in Tirynthe, quos terra nasci proditur. Itē in Syria angues, circa Euphratis maximè ri- pas, dormientes Syros non attingunt: aut etiã si calcati momordere, non sentiuntur ma- leficia: aliis cuiuscunque gentis infesti, auidè & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos. Contrà in Latmo Cariæ monte Aristoteles tradit à scorpionibus
 20 hospites non lædi, indigenas interimi. Sed reliquorum quoque animalium, & præter terrestria, indicemus genera.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER IX.

De aquatilium natura.

CAP. I.

30



ANIMALIUM, quæ terrestria appellauimus, hominum qua- dam consortione degentia, indicata natura est. Ex reliquis mini- mas esse volucres conuenit. Quamobrem prius æquorum, am- nium stagnorumque dicentur.

Quare in mari maxima animalia.

CAP. II.

SVNT autem complura in iis, maiora etiam terrestribus. Cau- sa euidens, humoris luxuria. Alia fors alitum, quibus vita pendentibus. In mari autem tam latè supino, mollisque ac ferti- li accremento, accipiente causas genitales è sublimi, sempèrque pariente natura, pleraq;
 40 etiam monstrifica reperiuntur, perplexis & in semet aliter atque aliter nunc flatu, nunc fluctu conuolutis seminibus atque principiis: vt vera fiat vulgi opinio, quicquid nasca- tur in parte naturæ vlla, & in mari esse, præterque multa, quæ nusquam alibi. Rerum qui- dem, non solum animalium simulachra esse, licet intelligere intuentibus vuam, gladium, ferras, cucumim vero & colore & odore similem: quò minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.

De Indici maris belluis.

CAP. III.

PLURIMA autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balænæ quaternum iu- gerum, pristes ducentum cubitorum: quippe vbi locustæ quaterna cubita impleant: an- guilla quoque in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari belluæ circa solstitia maximè
 50 visuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo vertunt maria, pulsatasque ex profundo belluas cum fluctibus voluunt, & aliàs tanta

thynnorum multitudine, ut Magni Alexandri classis haud alio modo, quam hostium acie obuia contrarium agmen aduersa fronte direxerit: aliter sparsis non erat euadere: non voce, non sonitu, non ictu, sed fragore terrentur, nec nisi ruina turbantur. Cadara appellatur Rubri maris peninsula ingens. Huius obiecta vastus efficitur sinus, xij. dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi, quando nullius auræ recipit afflatum. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinem belluæ adolefcunt. Gedrosos, qui Arbinannem accolunt, Alexandri Magni classium præfecti prodidere, in domibus fores maxillis belluarum facere, ossibus tecta cõtignare, ex quibus multa quadrigenum cubitorum longitudinis reperta. Exeunt & pecori similes belluæ ibi in terram, pattæque radices fruticum remeant: & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur fata. 10

Quæ in Oceano quoque maxima.

CAP. IIII.

Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est: in Gallico Oceano physeter, ingentis columnæ modo se attollens, altiorque nauium velis diluuiem quandam eructans. In Gaditano Oceano arbor in tantum vattis dispanfa ramis, ut ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Apparent & rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus vtrinque cludentibus.

De Tritonum, & Nereidum, & elephantorum marinorum figuris.

CAP. V.

Tiberio principi nuntiauit Olyssipponensium legatio ob id missa, visum auditumque in quodam specu concha canentem Tritonem, qua noscitur, forma: & Nereidum 20 falsa non est, squamis modò hispido corpore, etiã quæ humanam effigiem habent. Næque hæc in eodem spectata litore est, cuius morientis etiam gannitum tristem accolæ audire longè. Et Diuo Augusto legatus Gallia complures in litore apparere exanimes Nereidas scripsit. Autores habeo in equestri ordine splendentes, visum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore absoluta similitudine: ascendere eum nauigia nocturnis temporibus, statimque degrauari, quas infederit, partes: & si diutius permaneat, etiam mergi. Tiberio principe, contra Lugdunensis prouinciæ litus in insula simul trecentas amplius belluas reciprocans destituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonum litore: interque reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus assimilatis, Nereidas verò multas Turanius prodidit, expulsam 30 belluam in Gaditana litora, cuius inter duas pinnas vltimæ caudæ cubita sexdecim fuissent, dentes eiusdem cxx. maximi dodrantium mensura, minimi semipedum. Belluæ, cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ, apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostendit inter reliqua miracula in Ædilitate sua M. Scaurus longitudine pedum xl. altitudine costarum Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali.

De balænis, & orcas.

CAP. VI.

Balæna & in nostra maria penetrant. In Gaditano Oceano non ante brumam conspici eas tradunt, condi autem statis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere. Hoc scire orcas, infestam his belluam, & cuius imago nulla representatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac vitulos earum, & fœtas, vel etiamnum grauidas lancinant mortu, incussæque ceu Liburnicarum rostris fodiunt. Illa ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo onerate, tunc quidem & vtero graues, pariendive pœnis inualidæ, solum auxilium nouere in altum profugere, & se toto defendere Oceano. Contra, orcæ occurrere laborant, seseque opponere & cautium angustiis trucidare, in vada vrgere, faxis illidere. Spectantur ea prælia, ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu ventis, fluctibus verò ad anhelitus ictusque, quantos nulli turbines voluunt. Orca & in portu Ostiensi visa est, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum, inuitata naufragiis tergorum aduectorum è Gallia, fatiansque se per complures dies, alueum in vado sulcauerat, accumulata fluctibus intantum, ut circumagi nullo modo posset: & dum saginam persequitur, in litus fluctibus propulsa, emineret dorso multum

multum supra aquas carinæ vice inuersæ. Prætendi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus: profectusque ipse cum prætorianis cohortibus populo Romano spectaculum præbuit, lanceas congerente milite è nauigiis assultantibus, quorum vnum mergi vidimus, reflatu bellæ oppletum vnda. Ora balænæ habent in frontibus: ideoque summa aqua natantes, in sublime nimbos efflant.

An spirant pisces, an dormiant.

CAP. VII.

Spirant autem confessione omnium & paucissima alia in mari, quæ internorum viscerum pulmonem habent, quoniam sine eo nullum animal putatur spirare: nec piscium branchias habentes, anhelitum reddere, ac per vices recipere existimant, quorum hæc opinio est: nec multa alia genera etiam branchiis carentia: in qua sententia fuisse Aristotelem video, & multis persuasisse doctrinæ indagibus. Nec me protinus huic opinioni eorum accedere haud dissimulo: quoniam & pulmonum vice aliis possunt alia spirabilia inesse viscera, ita volente natura: sicut & pro sanguine est multis alius humor. In aquas quidem penetrare vitalem hunc halitum quis miretur, qui etiam reddi ab his eum cernat: & in terras quoque tanto spissiore naturæ partem, penetrare, argumento animalium, quæ semper defossa viuunt, ceu talpæ? Accedunt apud me certè efficacia, vt credam etiam omnia in aquis spirare naturæ suæ sorte: primùm sæpe adnotata piscium æstiuo calore quædam anhelatio, & alia tranquillo velut oscitatio: ipsorum quoque, qui sunt in aduersa opinione, de somno piscium confessio. Quis enim sine respiratione somno lo-
 10 eus? Præterea bullantium aquarum sufflatio, Lunæque effectum concharum quoque corpora augescunt. Super omnia esse auditum & odoratum piscibus, non erit dubium, ex aëris vtrunque materia. Odorem quidem non aliud, quàm infectum aëra, intelligi posse. Quamobrem de his opinetur, vt cuique libitum erit. Branchiæ non sunt balænis, nec delphinis. Hæc duo genera fistulis spirant, quæ ad pulmonem pertinent, balænis à fronte, delphinis à dorso. Et vituli marini, quos vocant phocas, spirant ac dormiunt in terras: Item testudines, de quibus mox plura.

De delphinis.

CAP. VIII.

Velocissimum omnium animalium, non solum marinorum, est delphinus, ocyor volucre, ocyor telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio penè in ventre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. Sed affert moram prouidentia naturæ, quia nisi resupini atque conuersi non corripiunt: quæ causa præcipuè velocitatem eorum ostendit. Nam cum fame conciti, fugientem in vada ima persecuti piscem, diutius spiritum continuere, vt arcu emissi, ad respirandum emicant: tantæque vi exiliunt, vt plerunque vela nauium transuolent. Agunt æferè coniugia: pariunt catulos decimo mense, æstiuo tempore, interim & binos: nutriunt vberibus, sicut balæna: atque etiam gestant foetus infantia infirmos. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate. Adolescunt celeriter, decem annis putantur ad summam magnitudinem peruenire: viuunt & tricenis, quod cognitum præcisâ cauda in experimentum. Abduntur tricenis diebus circa Canis ortum, occultanturque incognito modo: quod eo magis mirum est, si spirare in aqua nequeunt.
 40 Solent in terram erumpere incerta de causa: & statim tellure tacta moriuntur, multoque ocyus fistula clausa. Lingua est his contra naturam aquatiliū mobilis, breuis atque lata, haud differens suille. Pro voce gemitus humano similis, dorsum repandum, rostrum simum. Qua de causa nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari. Delphinus non homini tantum amicum animal, verum & musicæ arti, mulcetur sym-
 50 phoniæ cantu, & præcipuè hydraulico sono. Hominem non expauescit, vt alienum: obuiam nauigiis venit, alludit exultans, certat etiã, & quamuis plena præterit vela. Diuo Augusto principe Lucrinum lacum inuectus pauperis cuiusdam puerum, ex Baiano Puteolos in ludum literariū itantem, cum Meridiano immorans appellatū eum Simonis nomine, sæpius fragmētis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Meccenatis, & Flauiani & Flauii Alfij, multorumque esset literis madata. Quocunq; diei tempore in clamat a puero, quauis occultus atque abditus, ex imo aduolabat: passusque è

a vera coniugia:

b Fabiani, legendum, non Flauiani, tum ex Indice autorum, quorum testimonio hoc in libro vitæ Plinius ex Solino ca. 17. eadem hæc, statim non ad verbum referre.

manu præbebat ascensuro dorsum, pinnæ aculeos velut vagina condens: receptumque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat, simili modo reuehens pluribus annis: donec morbo extincto puero, subinde ad consuetum locum ventitans, tristis & incerti similis, ipse quoque (quod nemo dubitaret) desiderio expirauit. Alius intra hos annos in Africo litore Hipponis Diarrhyti simili modo ex hominis manu vescens, præbensq; se tractandum, & alludens natantibus, impositosque portans, vnguento perunctus à Flauiano Proconsule Africæ, & sopitus (vt apparuit) odoris nouitate, fluctuatúsque similis exanimi, caruit hominum conuersatione, vt iniuria fugatus, per aliquot menses: mox reuersus in eodem miraculo fuit. Iniuriæ potestatum inhospitales ad visendum venientium, Hippone nses in necem eius compulerunt. Ante hæc similia de puero in Iasso vrbe memorantur, cuius amore spectatus longo tempore, dum abeuntem in litus auidè sequitur, in harenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni sacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitij fuisse interpretatus. In eadem vrbe Iasso Egesidemus scribit & alium puerum Hermiam nomine, similiter maria perequitantem, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus esset, relatum: delphinumque causam letifantem non reuersum in maria, atque in sicco expirasse. Hoc idem & Naupacti accidisse Theophrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilocho & Tarentini de pueris delphinisque narrant. Quæ faciunt, vt credatur Arionem quoque citharædicæ artis interficere nautis in mari parantibus, ad intercipiendos eius quæstus, eblanditum, vt prius caneret cithara, congregatis cantu delphinis, cum se iecisset in mare, exceptum ab vno Tænarum in litus peruectum. Est prouinciæ Narbonensis & in Nemausensi agro stagnum Laterra appellatum, vbi cum homine delphini societate piscantur. Innumera vis mugilum stato tempore angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione. Qua de causa prætendi nõ queunt retia, quæ molem ponderis vllomodo tolerant, etiam si non solertia insidietur tempori. Simili ratione in altum protinus tendunt, quod vicino gurgite efficitur, locumque solum pandendis retibus habilem effugere festinat. Quod vbi animaduertere piscantes, (concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam voluptatis huius auida) totúsque populus è litore quãto potest clamore conciet Simonem ad spectaculi euentum. Celeriter delphini exaudiunt desideria, Aquilonum flatu vocem prosequente, Austro verò tardius ex aduerso referente. Sed tum quoque improuiso in auxilium aduolant. Properè apparet acies, quæ protinus disponitur in loco, vbi coniectus est, pugna opponente sese ab alto: trepidosque in vada vrgent. Tum piscatores circundant retia, furcisque subleuant: mugilum nihilominus velocitas transilit. At illos excipiunt delphini, & occidisse ad præsens contenti, cibos in victoriam differunt. Opere prælium feruet, includique retibus se fortissimè vrgentes gaudent: ac ne id ipsum fugam hostium stimulet, inter nauigia & retia, natantésve homines ita sensim elabuntur, vt exitus non appareat. Saltu, quod est aliàs blandissimum his, nullus conatur euadere, ni summittatur sibi retia. Egressus protinus ante vallum præliatur. Ita peracta captura, quos interemere, diripiunt. Sed enixioris operæ, quàm in vnus diei præmium, conscij sibi, opperiantur in posterum: nec piscibus tantum, sed intrita panis è vino satiantur. Quæ de eodem genere piscandi in Iassio sinu Mutianus tradit, hoc differunt, quod vltro neque in clamati præsto sint, partesque è manibus accipiant, & suum quæque cymba è delphinis socium habeat, quãuis noctu, & ad faces. Iphis quoque inter se publica est societas. Capto à rege Caricæ, alligatoq; in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo, mœstitia quadam, quæ posset intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum iussit. Quin & paruos semper aliquis grandior comitatur, vt custos. Conspectique sunt iam defunctum portantes, ne laceraretur à belluis.

De tursionibus.

CAP. IX.

Delphinorum similitudinem habent, qui vocantur tursiones. Distant & tristitia quidem aspectus: abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris canicularum maleficientiæ assimilati.

De

De testudinibus, & quomodo capiantur.

CAP. X.

Testudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, vt singularum superficie habitabiles casus integat: atque inter insulas Rubri præcipuè maris his nauigant cymbis. Capiuntur multis quidem modis, sed maximè euectæ in summa pelagi antemeridiano tẽpore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes: quæ voluptas liberè spirandi, intantum fallit oblitus sui, vt Solis vapore siccato cortice, non queant mergi, inuitæque fluitent, opportunæ venantium prædæ. Ferunt & pastum egressas noctu, auidèque saturatas lassari: atque vt remearint matutino, summa in aqua obdormiscere: id prodi stertentium sonitu, tumque leuiter capi. Adnatate enim singulis ternos, à duobus in dorsum verti, à tertio laqueum iniici supinæ, atque ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroque veniunt statò tempore anni in amnem Eletherum effusa multitudine. Dentes non sunt testudini, sed rostri margines acuti, superna parte inferiorem claudente pyxidum modo. In mari conchyliis viuunt, tanta oris duritia, vt lapides comminuant. In terram egressæ, in herbis pariunt oua, auium ouis similia, ad centena numero. Eaque defossa extra aquas, & cooperta terra, ac pauca pectore & complanata, incubant noctibus. Educant fœtus annuo spatio. Quidam oculis spectando quoque oua foueri ab iis putant. Fœminam coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat auersæ. Troglodytæ cornigeras habent, vt in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant: Celi-
20 tium genus id vocatur eximie testudinis, sed raræ. Nanque scopuli præacuti Chelonephagos terrent. Troglodytæ autem, ad quos adnatant, vt sacras, adorant. Sunt & terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ vocantur, in Africæ desertis, qua parte maximè fitientibus harenis squalent, roscido, vt creditur, humore viuentes. Neque aliud ibi animal prouenit.

Legendum mutata distinctione: In mari cœchyliis viuunt, tanta oris duritia, vt lapides comminuant: in terrâ egressæ, herbis. Pariunt &c. Ad stipulatur huic lectioni Aristoteles Hist. animal. lib. 8. c. 2.

Quis primus testudines secare instituerit.

CAP. XI.

Testudinum putamina secare in laminas, lectosque & repositoria his vestire, Carbi-
lius Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij.

Digestio aquatilium per species.

CAP. XII.

Aquatilium tegumenta plura sunt. Alia corio & pilo integuntur, vt vituli, & hippopotami. Alia corio tantum, vt delphini: cortice, vt testudines: filicum duritia, vt ostrea & conchæ: crustis, vt locustæ: crustis & spinis, vt echini: squamis, vt pisces: asperacuta, vt squatina, qua lignum & eborâ poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt polypi.

De vitulo marino.

CAP. XIII.

Qvæ pilo vestiuntur, animal pariunt, vt pristis, balæna, vitulus. Hic parit in terra pedum more: bsecundo partus reddit initu. Canum modo cohæret: & parit nunquam geminis plures: educat mammis fœtum. Non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciens. Interficiuntur difficulter, nisi capite eliso. c Ipsis in somno mugitus: vnde nomen vituli. Accipiunt tamen disciplinam, vocèque pariter & visu populum salutant, incondito fremitu: nomine vocati respondent. Nullum animal gra-
40 uiore somno premitur. Pinnis, quibus in mari vtuntur, humi quoque vice pedum serpunt. Pelles eorum etiam detractas corpori, sensum æquorum retinere tradunt, semperque æstu maris recedente inhorrescere: præterea dextræ pinnæ vim soporiferam inesse, somnosque allicere subditam capiti.

b Melius fiet Secundas cū partu reddit initu canum modo cohæret. ad stipulante Aristoteles Hist. animal. lib. 5. cap. 2. & lib. 6. cap. 12. c. v. et. cod. Ipsi in sono mugitus. eius loco Heronius substituit, Ipsi in somno mugitus: ad stipulante Aristoteles.

De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera.

CAP. XIII.

Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus ac vipera. Piscium species sunt septuaginta quatuor: præter crustis intacta, quæ sunt triginta. De singulis aliàs dicemus. Nunc enim naturæ tractantur insignium.

De nominibus & naturis multorum piscium.

CAP. XV.

Præcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta quindecim pependisse. Eiusdem caudæ latitudinè duo cubita & palmum. Sunt & in quibusdam annibus haud minores, silurus in Nilo, esox in Rheno, attilus in Pado, inertia pinguescens, ad mille aliquando

libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus piscis appellatus clupea, venam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morsu examinat. Silurus grassatur, ubicunque est, omne animal appetens, equos natantes sæpe demergens, præcipue in Mœno Germaniæ amne^a prope Lisboû. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus: & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisve interfitis, carne prædulci. In Gange Indiæ platanistas vocant, rostro delphini & cauda, magnitudine autem xv. cubitorum. In eodem esse Staius Sebosus haud modico miraculo affert, vermes branchiis binis lx. cubitorum, cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas esse vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Thynni mares sub ventre non habent pinnam. ¹⁰ Intranse magno mari Pontum verno tempore gregatim, nec alibi foeticant. Cordyla appellatur partus, qui foetas redeuntes in mare autumno comitatur. Limosæ verò à luto pelamides incipiunt vocari, & cum annum excessere tempus, thynni. Hi membratim cæsi, ceruice & abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat, & tum quoque graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur. Melandrya vocatur, cæsis quernis assulis simillima. Vilissima ex his, quæ caudæ proxima, quia pingui carent: probatissima, quæ faucibus: at in alio pisce circa caudam exercitissima. Pelamides in apolectos particulatimque confectæ, in genera cybiorum dispartiuntur. Piscium genus omne præcipua celeritate adolefcit, maximè in Ponto. Causa, multitudo amnium dulces inferentium aquas. Amiam vocant, cuius incrementum singulis diebus intelligitur. Cum thyn²⁰ nis hæc & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quæque ducibus, & primi omnium scombri, quibus est in aqua sulphureus color, extrâ qui cæteris. Hispaniæ cetarias hi replent, thynnibus non commeantibus. Sed in Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter vitulos & paruos delphinos. Thynni dextra ripa intrant, exeunt læua. Id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernant, vtroque natura hebetate. Est in euripo Thracij Bosphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam Asiâque separantis freti angustiis, saxum miri candoris, à vado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius aspectu repente territi, semper aduersum Byzantij promontorium, ex ea causa appellatum Auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est, magna Chalcedonis penuria, d. pass. medij interfluentis ³⁰ euripi. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, vt secundo fluctu exeant è Ponto: nec nisi ^b intrantes Pontum, Byzantij capiuntur. Bruma non vagantur: ubicunque deprehensi, vsq; ad æquinoctium, ibi hybernant. Idem sæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum millia à gubernaculis spectantur, ne tridente quidem in eos sapius iacto territi. Quidam eos, qui hoc è thynnibus faciunt, pòpilos vocant. Multi in Propontide æstiuant, Pontum non intrant. Itè soleæ, cum rhombi intrent: nec sepia est, cum loligo reperiatur. Saxatiliu, turdus & merula defunt, sicut conchylia, cum ostrea abundant. Omnia autem hybernant in Ægæo. Intranse Pontum soli non remeant trichia. Græcis enim in plerisque nominibus vti par erit, quando aliis atq; aliis eosdem diuersi appellauere tractus. Sed hi soli Istrum amnem subeunt: ex eo subter⁴⁰ raneis eius venis in Adriaticum mare defluunt: itaque & illic descendentes, nec vnquam subeuntes è mari, visuntur. Thynnorum captura est à Vergiliarum exortu ad Arcturi occasum: reliquo tempore hyberno latet in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut pleniluniis. Pinguescunt & intantum, vt dehiscant. Vita longissima his biennio. Animal est paruû, scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc se & thynno, & ei qui gladius vocatur, crebro delphini magnitudinè excedenti, sub pinna affigit aculeo: tantoque infestat dolore, vt in naues sæpenumero exiliant. Quod & aliâs faciunt aliorum vim timentes, mugiles maximè, tam præcipuæ velocitatis, vt trasuersa nauigia interim superiacet.

De auguriis & diuersitate piscium.

C A P. X V I.

Sunt & in hac parte naturæ auguria, sunt & piscibus præscita. Siculo bello ambulante ⁵⁰ in litore Augusto, piscis è mari ad pedes eius exiit: quo argumento vates, spondere Neptunum

^a T. protelis boum, & in Danubio Mario, &c.

^b Intrares portum Byzantij.

^c Clauis est, meliorque vestigiis. cod. L. C. L. Q. No. arguendo vates respondere. Neptunus patre adoptante tum sibi Sex. Pompeio (tanta erat nauis rei gloria) sub pelibus Cæsaribus futuros, qui maria illo tempore tenebant.

Neptunus
dibus
mares.
enim o
pium
bus
cundo
aluntur
adolefc
10 Prægel
manru
Itaque
mè hipp
semper
vado m
rursus a
rata. Fl
mari ac
maxim
20 De
M
pore è v
demque
tempor
ad os v
cum sit
selupo
datissim
30 callarie
lupis in
ruminar
torium
cipe Opt
fos disce
frequent
piscibus
retur. Pro
quoque
40 gratia ma
raro adm
hos & p
Nam &
signiunt
mitatur
Nec lito
re mulle
apparet
ceres gu
50 si vitro
(nam ea

Neptunum patrem, adoptato tum sibi Sex. Pompeio (tāta erat naualis rei gloria) sub pedibus Cæsaris futuros, qui maria tempore illo tenerent. Piscium foeminae maiores, quam mares. In quodam genere omnino non sunt mares, sicut in erythinis & chanis. Omnes enim ouis grauidæ capiuntur. Vagantur gregatim ferè cuiusque generis squamosi. Capiuntur ante Solis ortum: tum maximè piscium fallitur visus. Noctibus quidem illustribus æquè, quàm die, cernunt. Aiūt & si iteretur gurges, interesse capturæ: itaq; plures secundo tractu capi, quàm primo. Gustu olei maximè, dein modicis imbribus gaudent, alunturque. Quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen sine imbre adolefcunt: & aliās vbicunque pisces in eadem aqua assidui, nisi appluat, exanimantur.

10 Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur, vt lupi, chromes, scienæ, pagri. Cùm asperæ hyemes fuere, multi cæci capiuntur. Itaque his mensibus iacent speluncis conditi, sicut in terrestriū genere retulimus. Maximè hippurus & coracinus, hyeme non capti, præterquàm statis diebus paucis, & iisdem semper: Itē muræna & orphus, conger, perca, & saxatiles omnes. Terra quidem, hoc est, vado maris excauato condi per hyemes torpedinē, psittam, soleamque tradunt. Quidam rursus æstus impatientia, mediis feruoribus sexagenis diebus latent, vt glaucus, aselli, aurata. Fluuiatilium silurus Caniculæ exortu sideratur, & aliās fulgure sopitur. Hoc & in mari accidere cyprino putant. Et alioquin totum mare sentit exortum eius sideris: quod maximè in Bosphoro apparet. Algæ enim & pisces superferuntur, ab imo versa omnia.

20 *De mugili, & aliis piscibus, & quòd non iidem vbique placeant.* CAP. XVII.

Mugilum natura ridetur, in metu capite abscondito, totos se occultari credentium. Iisdem tamen tanta salacitas, vt in Phœnice & Narbonensi prouincia coitus tempore è viuariis marè linea longinqua per os ad branchias religata emissum in mare, eademque linea retractum, foeminae sequantur ad litus, rursusque foeminam mares partus tempore. Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, vnus omnium squamis ad os versis, contra aquam nando meat: nullo nunc in honore est: quod quidem miror, cùm sit rarus inuentu. Quidam eum elopem vocant. Postea præcipuam authoritatē fuisse lupo & asellis, Cornelius Nepos, & Laberius Poëta mimorū tradidere. Luporum laudatissimi, qui appellantur lanati à candore mollitiæque carnis. Asellorum duo genera, callariæ minores & bacchi, qui non nisi in alto capiuntur, ideo prælati prioribus. At in lupis in amne capti præferuntur. Nūc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisque vesci, nō aliis piscibus, mari Carpathio maximè frequens. Promontorium Troadis Lecton sponte nunquam transit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus è libertis eius præfectus classis, inter Ostiensem & Campaniæ oram sparsos disseminauit. Quinquennio ferè cura est adhibita, vt capti redderentur mari. Postea frequentes inueniuntur Italiæ in litore, non antè ibi capti. Admouitque sibi gula sapes piscibus satis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere mireretur. Proxima est his mensa generis duntaxat mustelarū, quas mirum dictu inter Alpes quoque lacus Rhætiæ Brigantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia mullis, sicut magnitudo modica: binasque libras ponderis rarò admodum exuperant, nec in viuariis piscinisque crescunt. Septentrionalis tantum hos & proxima Occidentis parte non gignit Oceanus. Cæterò eorum genera plura. Nam & alga vescuntur, & ostreis, & limo, & aliorum piscium carne: barba gemina insigniuntur inferiori labro. Lutarium ex iis vilissimi generis appellant. Hunc semper comitatur fargus nomine alius piscis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum. Nec litoralibus gratia. Laudatissimi conchylium sapiunt. Nomen his Fenestella à colore mulleorum calciamentorum datum putat. Pariunt ter anno. His certè toties foetura apparet. Mullum expirantem versicolori quadam & numerosa varietate spectari, proceres gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallefcem, vtique si vitro spectetur inclusus. M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in sociorum garo (nam ea quoque res cognomē inuenit) necari eos præcellens putauit, atq; è iecore eorū

alecem excogitare prouocauit. Id enim est facilius dixisse, quàm quis vicerit. Afinius // Celer è Consularibus, hoc pisce prodigus, Caio principe vnum mercatus octo millibus nummum: quæ reputatio aufert transfuersum animum ad contemplationem eorum, qui in conquestione luxus coquos emi singulos pluris, quàm equos, quiritabant. At nunc co- ci triumphorum pretiis parantur, & coquorum pisces. Nullusque propè iam mortalis æ- // stimatur pluris, quàm qui peritissimè censum domini mergit.

De mullo, & coracino, salpa, & salmone. CAP. XVIII.

MVllum lxxx. librarum in mari Rubro captum Licinius Mutianus prodidit. Quan- ti mercatura eum luxuria, suburbanis litoribus inuentum? Est & hæc natura, vt alij alibi pisces principatum obtineant: coracinus in Ægypto: zeus idem faber appellatus, 10 Gadibus: circa Ebusum salpa, obscœnus alibi, & qui nusquam percoqui possit, nisi ferula verberatus: in Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Piscium alij bran- chias multiplices habent, alij simplices, alij duplices. his aquam emittunt acceptam ore. Senectutis indicium squamarum duritia, quæ non sunt omnibus similes. Duo lacus Ita- liæ in radicibus Alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus pisces omnibus an- nis Vergiliarum ortu existunt squamis conspicui crebris atque præacutis, clauorum ca- ligarium effigie: nec ampliùs, quàm circa eum mensem, visuntur.

De exocæto. CAP. XIX.

MIratur & Arcadia suum exocætum, appellatum ab eo, quod in sicco somni causa exeat. Circa Clitorium vocalis hic traditur, & sine branchiis: idem aliquibus Ado- 20 nis dictus. Exeunt in terram, & qui marini mures vocantur, & polybi, & murænæ. Quin & in Indiæ fluminibus certum genus piscium, ac deinde resilit. nam in stagna & amnes transeundi plerisque euident ratio est, vt tuto foetus edant, quia non sint ibi quæ deuo- rent partus, fluctusque minus sæuiant. Has intelligi ab his causas, seruarique temporum vices, magis miretur, si quis reputet quoto cuique hominum nosci ~~yberimam esse ca- pturam Sole transeunte Piscium signum.~~

Digestio piscium in figuras corporum. CAP. XX.

Marinorum alij sunt plani, vt rhombi, soleæ ac passerres, qui à rhombis situ tantum corporum differunt. Dexter resupinatus est illis, passeri læuus. Alij longi, vt muræ- na, cõger. Ideo pinnarum quoque fiunt discrimina, quæ pedum vice sunt datæ piscibus: 30 nullis supra quaternas: quibusdã binæ, quibusdam trinæ, aliquibus nullæ. In Fucino tan- tum lacu piscis est, qui octonis pinnis natat. Binæ omnino longis & lubricis, vt anguillis & congris. Nullæ, vt murænis, quibus nec bráchia. Hæc omnia flexuoso corporum im- pulsu ita mari vtuntur, vt serpentes terra. In sicco quoque repunt, ideo etiam viuaciora talia. Et è planis aliqua non habent pinna, vt pastinacæ: ipsa enim latitudine natant. Et quæ mollia appellantur, vt polypi, quoniam pedes illis pinnarum vicem præstant.

De anguillis. CAP. XXI.

Anguillæ octonis viuunt annis. Durant & sine aqua senis diebus Aquilone spirante, Austro paucioribus. At hyemem eadem in exigua aqua non tolerant: nec in turbida: ideo circa Vergilias maximè capiuntur, fluminibus tum præcipuè turbidis. Pascuntur 40 noctibus. Exanimes piscium solæ non fluitant.

De captura earum in lacu Benaco. CAP. XXII.

Lacus est Italiæ Benacus, in Veronensi agro Mincium amnem transmittens, ad cuius ^{a hyemante} emerfus annuo tempore Octobri ferè mense, autumnali sidere (vt palàm est) ^{lacu,} hie- mato lacu, fluctibus glomeratæ voluuntur intantum mirabili multitudine, vt in excipu- lis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis, singulorum millium globi reperiantur.

De muræna. CAP. XXIII.

MVræna quocunq; tempore parit, cum cæteri pisces statò pariant. Oua eius citissi- mè crescunt. In sicco litore lapsas vulgus coitu serpentium impleri putat. Aristote- les myrum vocat marem, qui generat. Discrimen esse, quod muræna varia & infirma 50 fit, myrus vnicolor & robustus, dentésque extra os habeat. In Gallia Septentrionali mu- rænis

rænis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ, ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent, duntaxat viventibus, pariterque cum anima extinguuntur. Inuenit in hoc animali documenta sæuitiæ Veditus Pollio eques Romanus ex amicis Diui Augusti, uariis earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non sufficientibus, sed quia in alio genere totum pariter hominem distrahi spectari non poterat. Ferunt aceti gustu præcipue eas in rabiem agi. Tenuissimum his tergus: contra anguillis crassius: eoque verberari solitos tradit Verrius prætextatos, & ob id mulctam his dicit non institutam.

De planis piscibus.

CAP. XXIII.

10 **P**lanorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, ut raia, paffinacæ, squatina, torpedo: & quos bouis, lamia, aquila, ranæ nominibus Græci appellant. Quo in numero sunt ^asquali quoque: quamuis non plani. ^bHæc Græcè in uniuersum selache appellauit Aristoteles primus, hoc nomine eis imposito: nos distinguere non possumus, nisi cartilaginea appellare libeat. Omnia autem carniuora sunt talia, & spina vescuntur, ut in delphinis diximus. Et cum cæteri pisces oua pariant, hoc genus solum, ut ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranam vocant.

^a T. gulei.
^b Paulo aliter
ueteri. eod. eod.
dem tamē s. r.
uato - sensu
Hæc Græcia
in uniuersum
selache
appellat. Aristoteles
primus hoc nomen
eis impositum.

De echeneide.

CAP. XXV.

20 **E**st paruus admodum piscis assuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhaerente naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito, quam ob causam amatoris quoque ueneficis infamis est, & iudiciorum ac litium mora: quæ crimina una laude pensat, fluxus grauidarum utero sistens, partusque continens ad puerperium. In cibos tamen non admittitur. Pedes eum habere ^carbitratur Aristoteles, ita posita pinnarum ^dmultitudine. Mutianus muricem esse latiore purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroque latere sese colligente: quibus inhærentibus, plenam uentis stetisse nauem, portantem nuntios à Periandro, ut caltrarentur nobiles pueri, conchasque quæ id præstiterint, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger pedalem esse, & crassitudine quinque digitorum: naues morari. prætereà hanc esse vim eius asseruati in sale, ut aurum, quod deciderit in altissimos puteos, ad motus extrahat.

^c Pier. nonnulli arbitrantur, eum minime habere, sed ita uideri propter pinnas, quæ sunt pedibus similes.
^d similitudine.

De uarietate naturæ piscium.

CAP. XXVI.

30 **M**tant colorem candidæ hyeme mænæ, & fiunt æstate nigriores. Mutat & phycis, reliquo tempore candida, uere varia. Eadem piscium sola nidificat ex alga, atque in nido parit. Volat hirundo, sanè perquam similis uolucris hirundini: item miluus.

De lucerna pisce, & dracone marino.

CAP. XXVII.

Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus lucerna, linguæque ignea per os exerta, tràquillis noctibus relucet. Attollit è mari sesquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. Rursus draco marinus captus, atque immissus in harenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat.

De piscibus sanguine carentibus.

CAP. XXVIII.

40 **P**iscium quidam sanguine carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera: In primis quæ mollia appellantur: deinde contacta crustis tenuibus: postremò testis conclusa duris. Mollia sunt, loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis. His caput inter pedes & ventrem: pediculi octoni omnibus. Sepiæ & loligini pedes duo ex his longissimi & asperi, quibus ad ora admovent cibos, & in fluctibus se, uelut ancoris, stabiliunt: cæteri cirri, quibus uenantur.

De loligine, & sepiis, & polypis, & nautilus.

CAP. XXIX.

50 **L**oligo etiam uolat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Sepiarum generis mares uarij & nigriores, constantiæque maioris. Percussæ tridente fœminæ auxiliantur: at fœmina icto mare fugit. Ambo autem, ubi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Polyporum multa genera: terreni maiores, quam pelagij: omnes brachijs, ut pedibus ac ma-

nibus, vtuntur: cauda verò, quæ est bifurca & acuta, in coitu. Est polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare: eamque modò in dexteram partem, modò in sinistram transferrunt. Natant obliqui in caput, quod prædurum est sufflatione viuentibus. Cæterò per brachia velut acetabulis dispersis, hauſtu quodam adhærescunt, tenent supini, vt auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in siccum exeunt, duntaxat asperum, læuitatem odere. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaque præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur. Et cum alioqui brutum habeatur animal, vt quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatantésque pisciculos ad ea venatur. Colorem mutat ad similitudinem loci, & maximè in metu. Ipsum brachia sua rodere falsa opinio est. Id enim à congris euenit ei: sed renasci, sicut à colotis & lacertis, caudam, haud falsum. Inter præcipua autem miracula est, qui vocatur nautilus, ab aliis pompilos. Supinus in summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigens, vt emissa omni per fistulam aqua, velut exoneratus sentina, facillè nauiget. Postea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua velificante in aura, cæteris subremigans brachiis, media cauda, vt gubernaculo, se regit. Ita vadit alto, Liburnicarum ludés imagine: & si quid pauoris interueniat, hauſta se mergens aqua.

De ozæna, nauplio, & locustis.

C A P. XXX.

Polyporum generis est ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè murænis eam conſectantibus. Polypi binis mensibus conduntur. Ultra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe semper, fœminæ celerius, & ferè à partu. Non sunt prætereunda & L. Lucullo Proconsule Bæticæ comperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit. Auidissimos esse concharum: illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, vltroque escam ex prædante capere. Carent conchæ visu, omniq; sensu alio, quàm cibi & periculi. Insidiantur ergo polypi apertis: impositoque lapillo extra corpus, ne palpitatu eiiciatur, ita securi grassantur, extrahuntque carnes: illæ se contrahunt, sed frustra, discuncatæ. Tanta solertia animalium hebetissimis quoque est. Prætereà negat vllum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit, cum in naufragos vrinantésve impetum cepit. Sed si inuertatur, elanguescit vis. Exporrigunt enim se resupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorem quoque eorum: qua de causa & nassis illinuntur. Cætera, quæ idem retulit, monstro propiora possunt videri. Carteiæ in cetariis assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi falsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ: sed has transcendebat per arborem: nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuafere noctu, concitique custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria oblitio odore diri. Quis ibi polypum expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Nanque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachiis clauarum modo incusos: agrèque multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroque brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum xxx. acetabulis siue caliculis vrnalibus peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ afferuatæ miraculo, pependere pondo d c c. Sepias quoque & loligines eiusdem magnitudinis expulsas in litus illud, idè autor est. In nostro mari loligines quinum cubitorum capiuntur, sepia binum. Neque his bimatu longior vita. Nauigerâ similitudinem & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi nauplium, animal sepia simile, ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Trâquillo enim vectorem demissius palmulis ferire, vt remis. Si verò flatus inuident, easdem in vsu gubernaculi porrigi, pandique concharum

a Petus le-
lio. Colu-
bris, no Co-
lotis. ad hup-
lane eis. an
Aristotele Hi-
storia animal.
cap. vltimo.

b Alia est
distinctio in
vitiis. cod. Sed
si inuertatur
elanguescit.
Vix enim
exporrigunt
se resupina-
ti.

c abigebat.

charum
dere in
calamita
ne. Later
veris pri
dis na
nibus, q
re obliqu
vium fo
10 Vluun
ca g
guescun
nera, car
cæteris c
fit. Canc
plex, ma
moribu
vbi aliq
10 eunt, ap
opportu
uerit, mi
Dimicar
dentur. S
gurari in
pedibus.
echinon
vitreus c
na nume
10 eos, corre
spinas att
I Neode
cornua
PEtine
magni
Firmioris
varietas.
40 cumactis.
tice muri
distinctio
cellatim r
ligatis, to
veneriæ,
velifican
Sed qu
de ma
10 mofissi
tium per

charum sinus auræ. Huius voluptatem esse, ut ferat: illius, ut regat: simulque eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omne nauigantium humana calamitas in causa est. Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere, quod caret sanguine. Latent mensibus quinis. Similiter cancri, qui eodem tempore occultantur, & ambo veris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Cætera in undis natant: locustæ reptantium modo fluitant: si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ sunt propria rotunditate præpilata, ad latera porrectis: iisdem erectis in pauore obliquè in latera procedunt. Cornibus inter se dimicant. Vnum hoc animalium, nisi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum.

10 *De cancri, echinis, & echinometris.*

CAP. XXXI.

Vluunt petrosi locis, cancri mollibus. Hyeme aprica litora sectantur: æstate in opaca gurgitum recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pinguescunt, & plenilunio magis, quia nocte sidus tepido fulgore mitificat. Cancrorum genera, carabi, astaci, maiæ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. Carabi cauda à cæteris cancri distant. In Phœnice^a hippæ vocantur, tantæ velocitatis, ut consequi non sit. Cancris vita longa: pedes octoni, omnes in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari simplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur: inferiore immobili. Dextrum brachium omnibus maius. Vniuersi vbi aliquando cõgregantur, os Ponti euincere non valent: quam obrem regressi circum-
20 eunt, apparètque tritum iter. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanium ostrearum testis se condere: & cum accreuerit, migrare in capaciores. Cancris in pauore etiam retrorsum pari velocitate redeunt. Dimicant inter se, ut arietes, aduersis cornibus incurfantes. Cõtra serpentium ictus medentur. Sole Cancris signum transeunte, & ipsorum, cum exanimati sint, corpus transfigurari in scorpiones narratur in sicco. Ex eodem genere sunt echini, quibus spinæ pro pedibus. Ingredi est his, in orbem volui: itaque detritis sæpe aculeis inueniuntur. Ex his echinometræ appellatur, quorum longissimæ spinæ, calices minimi. Nec omnibus idem vitreus color. Circa Toronen candidi nascuntur, spina parua. Oua omnium amara, quina numero. Ora in medio corpore in terram versa. Tradunt sæuitiam maris prælagire
30 eos, correptisque operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes. Nolunt volutatione spinas atterere: quod vbi videre nautici, statim pluribus ancoris nauigia infrænant.

De cochleis.

CAP. XXXII.

In eodem genere cochleæ, aquatiles terrestresque, exerentes se domicilio, binæque ceu cornua protendentes contrahentesque: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter.

De pectinibus, murice, & concharum generibus.

CAP. XXXIII.

Pectines in mari ex eodem genere habentur, reconditi & ipsi in magnis frigoribus, ac magnis æstibus: vnguesque velut igne lucentes in tenebris, etiam in ore mædentium. Firmioris iam testæ murices, & concharum genera: in quibus magna ludentis naturæ varietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis, concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emissio, foris effuso, intus replicato: iam
40 distinctione virgulata, crinita, crispa, canaliculata, ^b pectinatim, imbricatim vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, densata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis. Nauigant ex his veneriæ, præbentesque concauam sui partem, & auræ oppositas, per summa æquorum velificant. Saliunt pectines, & extrà volitant, seque & ipsi carinant.

De diuitiis marinis.

CAP. XXXIII.

Sed quid hæc tam parua commemoro, cum populatio morum atque luxuria nõ aliunde maior, quàm è concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerum natura da-
50 mnosissimum mare est, tot modis, tot mensis, tot pisciũ saporibus, quibus pretia capiendum periculo fiunt.

^a Scribendum videtur non Hippæ, sed Hippees, sive Hippeis, ex Arist. Histor. animal. lib. 4. cap. 2. Theodoro quoque Equites verentes, non Equos.

^b pectinatim diuisa, imbricatim vndata,

Quomodo, & ubi inueniantur margaritæ.

CAP. XXXV.

SED quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, totoque corpore à sceminis iuxta viris que gestarentur. Quid mari cum vestibus? Quid vndis fluctibusque cum vellere? Non rectè recipit hæc nos rerum natura, nisi nudos. Esto, sit tanta ventri cum co societas, quid tergori? Parum est, nisi qui vescimur periculis, etiam vestiamur. Adeo per totum corpus, anima hominis que sita maximè placent. Principium ergo culmenque omnium rerum pretij, margaritæ tenent. Indicus maximè has mittit Oceanus inter illas belluas tales tantisque, quas diximus, per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, è tantis Solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis, vt diximus in circuitu mundi: item Perimula promontorium Indiæ. Præcipuè autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris Rubri. Origo atque genitura conchæ, est haud multum ostrearum conchis differens. Has vbi genitalis anni stimulauerit hora, pendentes sese quadam oscitatione, impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti, partumque concharum esse margaritas pro qualitate roris accepti: si purus influxerit, candorem conspici: si verò turbidus, & fœtum sordescere, eundem pallere, cælo minante conceptum: ex eo quippe constare, cælique eis maiorem societatem esse, quàm maris: inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiuè satientur, grandescere & partus. Si fulguret, cõprimi conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas ac repentè compressas, quæ vocant physemata, efficere, ^a speciem modò inani inflatam sine corpore: hos esse concharum abortus. Sani quidem partus multiplici constant cute, non impropiè callum vt existimari corporis possit: itaque & purgatur à peritis. Miror ipso tantum eos cælo gaudere, Sole rubescere, candoremque perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ, altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij. Flauescunt tamen & illæ senecta, rugisque torpescunt: nec nisi iuuenta constat ille, qui quæritur, vigor. Crassescunt etiam in senecta, conchisque adhærescunt: nec iis auelli queunt, nisi lima. Quibus vna tantum est facies, & ab ea rotunditas, auersis planities, ob id tympania nominantur. Cohærentes videmus in conchis hac dote vnguenta circumferentibus. Cæterò in aqua mollis vnio, exemptus protinus durefcit. Concha ipsa cum manum videt comprimit sese, operitque opes suas, gnara propter illas se peti: manumque si præueniat, acie sua abscondit, nulla iustiore pœna, & aliis munita suppliciis. quippe inter scopulos maior pars inuenitur: sed in alto quoque comitantur marinis canibus: nec tamen aures sceminarum arcentur. Quidam tradunt, sicut apibus, ita concharum examinibus singulas magnitudine & vetustate præcipuas esse veluti duces, miræ ad cauendum solertiæ: has vrinantium cura peti: illis captis, faciliè cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus, crosa carne omni, nucleos quosdam corporum, hoc est, vniones decidere in ima. Vsu atteri non dubium est, coloremque indiligentia mutari. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: vnde nomen vnionum Romanæ scilicet imposuere deliciæ. Nam id apud Græcos non est, ne apud Barbaros quidem inuentores eius aliud, quàm margaritæ. Et in candore ipso magna differentia. Clarior in Rubro mari repertus. Indicus specularium lapidum squamas assimilat, aliàs magnitudine præcellens. Summa laus coloris est exaluminatos vocari. Et procerioribus sua gratia est. elenchos appellant fastigata longitudine, alabastrorum figura in plenior orbem desinentes. Hos digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, sceminarum gloria est. Subeunt luxuriæ eius nomina & tædia exquisita ^b perditore portatu: si quidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu sono quoque gaudeant, & collisu ipso margaritarum. Affectantque iam & pauperes, lictorem scemina in publico vnionem esse dictitantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis focculis addunt. Neque enim gestare iam margaritas, nisi calcent, ac per vniones etiam ambulent, satis est. In nostro mari reperiri solebant, crebriùs circa Bosphorum Thracium,

^a specie
modò inani
inflatam

^b T. perditore
nepotian:

Thraci
pinna,
cis conc
carne, g
laudati
hi par
tant, c
fragant
dimisq
10 quatern
In Brita
quem V
intelligi
cærem
margari
bus, co
confest
sed aut
re M.
10 Cæfare
retur a
in trium
perij m
hæc sum
que pos
tradito
procaci
rente e
ram. Cu
10 cæis, pos
quotidi
rollariu
centies
tum vas
rebat au
te Ant
Iniecit a
absumer
eius pare
40 neris au
spoliabu
tionis C
uiratu su
sione ad
saperent
absorber
tionem
latradit
maxime
50 quitur h
omnis c

Thracium, rufi ac parui in conchis, quas myas appellant. At in Acarnania, quæ vocatur pinna, gignit. Quo apparet non vno conchæ genere nasci. Nanque & Iuba tradit, Arabicis concham esse similem pectini infecto, hirsutam echinorum modo, ipsum vnionem in carne, grandini similem. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania autem laudati reperiuntur, enormes ferè, colorisque marmorei. Meliores circa Actium, sed & hi parui: & in Mauritaniæ maritimis. Alexander Polyhistor & Sudines fenescere eos putant, colorémque expirare. Eorum corpus solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu fraguntur. Non autem semper in media carne reperiuntur, sed aliis atque aliis locis. Vidimusque iam in extremis etiam marginibus velut concha exeuntes: & in quibusdam quaternos quinósque. Ponderus ad hoc æui semunciæ pauci singulis scrupulis excessere. In Britannia paruos atque decolores nasci certum est: quoniam Diuus Iulius thoracem, quem Veneri Genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluerit intelligi. Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij principis matrona, ne ferio quidem ac solenni cæremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cœna, vidi sinaragdis margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus digitisque: quæ summa quadringentis H-s colligebat: ipsam confestim paratam nuncupatione tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spoliis partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto Oriente, interdicta amicitia à Caio Cesare Augusti filio venenum biberet, vt neptis eius^c quadringentis H-s operta spectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula, & ex altera parte Lolliam, vniam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quam in hoc vicisse malit? Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt: Duo fuere maximi vniones per omne æuum: vtrumque possedit Cleopatra, Ægypti reginarum nouissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc cum exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatusque obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentia possit, respondit, vna se cœna centies H-s absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitratur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit, irridenti, computationemque expostulanti. At illa corollarium id esse, consumpturamque se ea cœna taxationem confirmans, solamque sexcenties H-s cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantum vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas vsque in tabem margaritas resoluit. Gerebat auribus cum maximè singulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio quidnam esset actura, detractum alterum merisit, ac liquefactum obsorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus, iudex sponsionis eius eum quoque paranti simili modo absumere, victumque Antonium pronuntiauit, homine irato. Comitetur fama vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victrice regina dissectum, vt esset in vtrisque Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in vnionibus magnæ taxationis Clodius Tragedi Æsopi filius, relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in Triumviratu suo nimis superbiat Antonius, penè histrioni comparatus, & quidem nulla sponsione ad hoc producto: quo id magis regium erat: sed vt experiretur in gloria palati, quid scaperent margaritæ: atque vt mirè placuere, ne solus hoc sciret, singulos vniones cõuiuis absorbendos dedit. Romæ in promiscuum ac frequentem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cœpisse circa Syllana tempora minutas & viles, Fenestella tradit manifesto errore, cum Ælius Stilo Iugurthino bello vnionum nomen impositum maximè grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit.

a spiræ,
b ipsa confestim parata etc.

c Hoc est, si ad Gallia pecunia estimationem redigat, coronatorum decies centenis milibus.

d Tomine rato.

e T. maxis refugium fuit:

De natura purpuræ, & muricis.

CAP. XXXVI.

Purpuræ viuunt annis plurimum^a septenis. Latent, sicut murices, circa Canis ortum tricenis diebus. Congregatur verno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiusdam ceræ saluant. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illum tingendis expetitur vestibis, in mediis habent faucibus. Liquoris hic minimi est in candida vena, vnde pretiosus ille bibitur nigrantis rosæ colore subluens. Reliquum corpus sterile. Viuas capere contendunt, quia cum vita succum eum euomūt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrij. Præcipuus hic Asiæ, in Meninge Africæ, & Gætulo litore Oceani, in Laconica Europæ. Huic fasces securisque Romanæ viam faciunt: idemque pro maiestate pueritiæ est. Distinguit ab equite Curiam: Diis aduocatur placandis: omnemque vestem illuminat: in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & purpuræ sit infania. Sed vnde conchyliis pretia, quæ virus graue in fucis, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua conchyliis: tanta duritia aculeo est. Aqua dulci necantur, & sicubi flumen immergitur: alioqui captæ, diebus quinquagenis viuunt, salua sua. Conchæ omnes celerrimè crescunt, præcipuè purpuræ: anno magnitudinem implent. Quod si hætenus transcurrat expositio, fraudatam profecto se luxuria credat, nosque indiligentiæ damnet. Quamobrem persequemur etiam officinas: vt tanquam in vita frugum noscitur ratio, sic omnes, qui istis, gaudent, præmia vitæ suæ calleant. Concharum ad purpuras & conchyliis eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera: Buccinum minor cõcha, ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Alterum purpura vocatur, cuniculatum procurrente rostro, & cuniculi latere introfus tubulato, quæ proferatur lingua. Præterea clauatum est ad turbinè vsque aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt buccino, sed vtrisque orbis totidè, quot habeant annos. Buccinum non nisi petris adhæret, circaque scopulos legitur.

Quot sint genera.

CAP. XXXVII.

Purpuræ, nomine alio pelagiæ vocantur. Earum genera plura, pabulo & solo discreta. Lutense putri limo, & algense enutritum alga, vilissimum: vtrisque melius Teniense, in^b Tenei maris ora collectum: hoc quoque tamen etiamnum leuius atque dilutius: cal-
culosæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchyliis; & longè optimum purpuris Dialutense, id est vario soli genere pastum. Capiuntur autem purpuræ paruulis rarisque textu veluti nassis in alto iactis. Inest iis esca, clusiles mordacesq; conchæ, ceu mitulos videmus: has semineces, sed redditas mari auido hiato reuiuiscences, appetūt purpuræ, porrectisque linguis infestāt, at illæ aculeo extimulatæ claudunt sese, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur.

Quo capiantur tempore.

CAP. XXXVIII.

Capi eas post Canis ortum, aut ante vernum tempus vtilissimum: quoniã cum^c fecitificauere, fluxos habent succos. Sed id tingentium officinæ ignorant, cum summa vertatur in eo. Eximitur postea vena, quam diximus: cui addi salem necessarium, sexta-
rios ferè in libras centenas: macerari triduo, iustum. Quippe maior vis tantò, quanto recentior. Feruere in plumbo, singulisque aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico vapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita despumatis subinde carnibus, quas hæsisse venis necesse est, decimo ferè die liquata cortina, vellus elutriatum mergitur in experimentum: & donec spei factis fiat, vritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rursusque mergitur carminata, donec omnem ebibat saniem. Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimixque eius nigritiæ dat austeritatem illam nitorèque, qui quæritur, cocci. Ita permistis viribus alterum altero excitatur, aut astringitur. Summa medicaminum in libras vellerum, buccini ducenta
pelagij c xj. Ita fit amethysti color eximius ille. At Tyrius pelagio primùm satiatur im-

matura

^a Ex Aristotele Senis legendum potius quam Sepacnis.

^b T. tenui maris collect. &c.

^c In vetust. cod. Ceriticaue. e. legitur, non Facitificauere, ad tripulante etiam Arist. Hist. animal. lib. 5. cap. 15. Quin & Plinius ipse paulo ante cap. 36. purpuras tradit verno tempore congregatas lentorem ceræ cuiusdam saluare.

matura viridique cortina: mox permutatur in buccino. Laus ei summa, color sanguinis concreti, nigricans aspectu, idemque suspectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicitur sanguis.

Romæ quando usus purpuræ.

CAP. XXXIX.

Purpuræ usum Romæ semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta, & latiore clauo Tullum Hostilium è regibus primum usum Hetruscis deuiçtis, satis cõstat. Nepos Cornelius, qui Diui Augusti principatu obiit: Me, inquit, iuvene violacea purpura vigebat, cuius libra denariis centum vèniebat: nec multò post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac
10 P. Lentulus Spinter Ædilis curulis primus in prætexta usus improbatur: qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter Ædilis fuit vrbis conditæ anno septingentesimo, Cicerone Consule. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tinçta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur. In cõchiliata veste cætera eadem sine buccino: ^a præterque ^b ius tēperatur aqua pro inuiso humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor
20 turitate fraudata, tantòque ^c dilutior, quantò magis vellera esuriunt.

De pretio earum.

CAP. XL.

Pretia medicamento sunt quidem pro fertilitate litorum viliora: non tamen vsquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere, & buccini centenos sciant, qui ista
20 mercantur immenso. Sed alia sunt è fine initia: iuuatque ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere, argētum auro confundere, vt electra fiant, addere his æra, vt Corinthia.

De tingendo amethystino, & cocco, & hyfgino.

CAP. XLI.

Non est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum: rursus absolutus inebriatur Tyrio, vt sit ex vtroque nomen improbum, simulque luxuria duplex: & cum confecere conchylia, transire melius in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, votum quoque factum è vitio portentosis ingeniis, & gemina demonstrata via luxuriæ, vt color alius operiretur a
30 lio, suauior ita fieri leniorque dictus. Quin & terrena miscere, coccoque tinçtum Tyrio tingere, vt fieret hyfginum. Coccum Galatiæ rubens granum, vt dicemus in terrestribus, aut circa Emeritam Lusitaniæ, in maxima laude est. Verùm vt simul peragantur nobilia pigmenta, anniculo grano languidus succus: idem à quadrimo euavidus. Ita nec recenti vires, neque senescenti. Abundè tractata est ratio, qua se virorum iuxta fœminarumque forma credit amplissimam fieri.

De pinna, & pinnotere, & aquatiliū sensu.

CAP. XLII.

Concharum generis & pinna est. Nascitur in limosis subreçta semper, nec vnquam sine comite, quem pinnoterem vocant, alij pinnophylacem. is est squilla parua, alibi cancer dapis affectator. Pandit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus
40 præbens. Assultant illi protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu leui significat. ^d Illa ore compresso, quicquid inclusit, exanimat, partemque socio tribuit. Quò magis miror, quosdam existimasse, aquatilibus nullum inesse sensum. Nouit torpedo vim suam, ipsa non torpens: mersaque in limo se occultat, piscium qui securi supernatantes obtorpuere, corripies. Huius iecori teneritas nulla præfertur. Nec minor solertia ranæ, quæ in mari piscatrix vocatur. Eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos attrahens, donec tam propè accedant, vt affiliat. Simili modo squatina, & rhombus abditi pinnas exertas mouent specie vermiculorum: itémque quæ vocatur raia. Nam pastinaca latrocinatur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. Argumenta solertiæ huius, quòd tardissimi piscium hi,
50 mugilem velocissimum omnium habentes in ventre reperiuntur.

a T. præterque eius tēperatur, & quæ pro inuiso humani potus excremento remediâ
b Eudens iib.
c dilucidior

d Vetus. codic. illa compressu, quicquid inclusit, exanimat,

De scolopendris, vulpibus, & glanis.

CAP. XLIII.

Scolopendrarum terrestribus similes, quas centipides vocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamum egerant, deinde resorbent. At vulpes marinæ, simili in periculo glutunt amplius usque ad infirma lineæ, quæ facile prærodant. Cautius qui glanis vocatur: auersos mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliatur.

De ariete pisce.

CAP. XLIIII.

Graffatur aries, ut latro. Et nunc grandiorum nauium in salo stantium occultatus umbra, si quem nandi voluptas inuitet, expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur, occultusque adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent, non animalium, neque fruticum, & de vrticis, & spongiis.

CAP. XLV.

Equidem & his inesse sensum arbitror, quæ nec animalium, nec fruticum, sed tertiam ex utroque naturam habent, vrticis dico, & spongiis. Vrticæ noctu vagantur, noctuque mutantur. Carnosæ frondis his natura: & carnæ vescuntur. Vis pruritu mordax, eademque quæ terrestris vrticæ. Contrahit ergo se quàm maximè rigens, ac prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensque deuorat. Aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ vice, contactos pisces, attritusque petrarum scalpentes pruritu, inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirat: dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque si fuit interualli, absconditur. Ora ei in radice esse traduntur: excrementa per summa tenui fistula reddi. Spongiarum tria genera accipimus: spissum ac prædurum & asperum, tragos id vocatur: minus spissum & mollius, manon: tenue densumque, ex quo penicilli, Achilleum. Nascuntur omnes in petris: aluntur conchis, pisce, limo. Intellectum inesse his apparet, quia vbi auulforem sensere, contractæ multò difficilius abstrahuntur. Hoc idem fluctu pulsante faciunt. Viuere esca, manifestò conchæ minutæ in his repertæ ostendunt. Circa Toronem vesci illis auulsæ etiam aiunt, & ex relictis radicibus recrescere. In petris cruoris quoque inhæret color, Africis præcipuè, quæ generantur in Syrtibus. Maximæ fiunt manæ, sed mollissimæ, circa Lyciam. In profundo autè, nec ventoso, molliores. In Helleponto asperæ, & densæ circa Maleam. Putrescunt in apricis locis: idè optimè in gurgitibus. Viuentibus idem, qui mandetibus, nigricans color. Adhærent nec parte, nec totè: intersunt enim fistulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed supernè concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur. Viuere constat longo tempore. Pessimum omnium genus est earum, quæ aplysiæ vocantur, quia elui non possunt, in quibus magnæ sunt fistulæ, & reliqua densitas spissa.

De caniculis marinis.

CAP. XLVI.

Canicularum maximè multitudine circa eas vrinantes graui periculo infestantur. Ipsi ferunt & nubem quandam crassescere super capita, planorum piscium similem, prementem eos, arcentemque à recipiendo, & ob id stilos præacutos lineis annexos habere sese: quia nisi perfossæ ita, non recedant, caliginis & pauoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia haud vilam comperit quisquam. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina, & calces, omnemque candorem corporum appetunt. Salus vna in aduersas eundi, vltroque terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et fors æqua in gurgite, ut ad summa aquæ ventum est, ibi periculum anceps, adempta ratione contra eundi, dum conetur emergere: & salus omnis in focis, funem illi religatum ab humeris eius trahunt: hunc dimicans, ut sit periculi signum, læua quatit: dextra apprehenso stilo in pugna est: modicus aliàs tractus. Ut prope carinam ventum est, nisi præceleri vi repente rapiant, absumi spectant. Ac sepe iam subducti, è manibus auferuntur, si non trahentium opem, conglobato corpore in pile modum, ipsi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij: sed monstro solertia est nauigium subeundi, atque ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum insumitur.

De his,

De his, quæ silicea testa includuntur, & quæ sine ullo sensu, & de reliquis sordidis animalibus.

CAP. XLVII.

Certissima est securitas vidisse^a planos pisces: quia nunquam sunt, ubi maleficæ bestia: qua causa vrinantes sacros appellant eos. Silicea testa inclusis fatendum est nullum esse sensum, ut ostreis. Multis eadē natura, quæ frutici, ut holothuriis, pulmonibus, stellis. Adeoque nihil non gignitur in mari, ut cauponarum etiam æstiva animalia, pernici molesta saltu, & quæ capillus maximè celat, existāt: & circumglobata escæ sæpe extrahuntur: quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur. Quibusdam verò ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur.

^a Quod hic Plinius generaliter planis piscibus, Aristoteles 9. 30. Hist. animal. (unde hic locus translatum videtur) peculiariter arthros adscribit, quos ibidem & sacros pisces eam ob causam cognominat.

De venenatis marinis.

CAP. XLVIII.

Nec venena cessant dira, ut in lepore: qui in Indico mari etiam tactu pestilens, vomitum dissolutionemque stomachi protinus creat: in nostro offa informis, colore tantum lepori similis: in Indis, & magnitudine, & pilo duriore, tantum: nec viuis ibi capitur. Æquè pestiferum animal araneus, spinæ in dorso aculeo noxius. Sed nullū vsquam execrabilius, quàm radius, super caudam eminens trygonis, quam nostri pastinacam appellant, quincunciali magnitudine. Arborea infixus radici necat: arma, ut telum, perforat ut ferri & veneni malo.

De morbis piscium.

CAP. XLIX.

Morbos vniuersa genera piscium, ut cetera animalia, etiam fera, non accipimus sentire. Verum ægrotare singulos, manifestum facit aliquorum macies, cum in eodem genere præpingues alij capiantur.

De generatione eorum mira.

CAP. L.

Quoniam modo generent, desiderium & admiratio hominum differri non patitur. Pisces attritu ventrium coeunt, tanta celeritate ut visum fallant: delphini, & reliqua cete, simili modo, paulò diutius. Fœmina piscis coitus tempore mare sequitur, ventrem eius rostro pulsans: sub partum mares fœminam similiter, ova vescētes earum. Nec satis est generationi per se coitus, nisi editis ovis, inter se versando mares & fœminæ vitale asperferint virus. Non omnibus id contingit ovis in tanta multitudine: alioqui repleantur maria & stagna, cum singuli vteri innumerabilia concipiant.

Item de generatione, & qui pisces ova pariant.

CAP. LI.

Piscium ova in mari crescunt, quædam summa celeritate, ut murænarum, quædam paulò tardius. Plani piscium quibus cauda non est, aculeatiquæ, ut testudines in coitu superueniunt: polypi crine vno fœminæ naribus adnexo: sepia & loligines linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes: ore & pariunt. Sed polypi in terram verso capite coeunt. Reliqua mollium tergis, ut canes. Item locustæ & squillæ, cancri, ore. Ranæ superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumque semestri vita resoluantur in limum nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ,

40 perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat. Et mituli & pectines sponte naturæ in harenosis proueniunt. Quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ, saluario lentore. Sicut acescente humore culices,^b atque spuma maris incalescente, cum admissus est imber. Quæ verò silicio tegmine operiuntur, ut ostrea, putrescente limo, aut spuma circa nauigia diutius stante defixosque palos,^c & lignum maximè. Nuper compertum in ostreariis, humorem iis fœtificum lactis modo effluere. Anguillæ atterunt se scopulis: ea strigmenta viuiscunt: nec alia est earum procreatio. Piscium diuersa genera non coeunt, præter squatinam & raiam: ex quibus nascitur priori parte raiæ similis, & nomen ex utroque compositum apud Græcos trahit. Quædam^d tempore anni gignuntur, & in humore, & in terra. Vere pectines, limaces, hirudines^e eodem tempore euanescent.

50 Piscium lupus & trichias bis anno parit, & saxatiles omnes. Mulli ter, ut chalcis, cyprius sexies, scorpiones bis ac fargi, vere & autumno. Ex planis squatina sola bis autumno &

^b Apud legendum, non atque, tum ex vetusto cod. in ex Arist. Hist. animal. lib. 5. cap. 15. ^c ilgnos maxime. ^d Rectius, tempore anni. ^e Consule Arist. Hist. animal. lib. 6. cap. 15. ^f eodem tempore viuiscunt.

Vergiliarum occasu. Plurimi piscum tribus mēfibus, Aprili, Maio, Iunio: Salpæ autūno: ^a sarhi, torpedo, ^b squali circa æquinoctiū: molles vere: sepia omnibus mēfibus. Oua eius glutino atramenti ad speciem vuae cohærentia, masculus prosequitur afflatu, aliās sterilesunt. Polypi hyeme coeunt, pariūt vere oua tortili vibrata pampino, tanta fecūditate, vt multitudinem ouorum occisi non recipiant cauo capitis, quæ prægnantes tulere. Ea excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidūt. Locustæ, & reliqua tenuioris crustæ, ponunt oua super oua, atque ita incubāt. Polypus fœmina modò in ouis sedet, modò cauernam cancellato brachiorum implexu claudit. Sepia & in terreno parit inter harūdines, aut sicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Lolligines in alto conferta oua edunt, vt sepia. Purpuræ, murices, eiusdēq; generis, vere pariunt. Echini oua pleniluniis habent hyeme: & cochleæ hyberno tēpore nascuntur. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaque intra se parit oua præmolliā, in alium locum vteri trāsferens, atque ibi excludēs. Simili modo omnia, quæ cartilaginea appellauimus. Ita fit, vt sola piscium & animal pariant, & oua concipiant. Sifurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, ne absumatur ab aliis. Cæteræ fœminæ in triduo excludunt, si mas attigit. Acus, siue belone, vnus pisciū dehiscente ^c propter multitudinem vtero parit. A partu coalescit vulnus: quod & in ^d cæcis serpentibus tradunt. Mus marinus in terra scrobe effosso parit oua, & obruit terra. Rursus tricesimo die refoffa aperit, fœtūque in aquam ducit.

De vuluis piscium.

CAP. LII.

^c Legendum videtur, propter magnitudinem, videlicet oarū suffragante Arist. de generat. anim. lib. 3. cap. 4. ^d Emēda, Cæciliis serpentibus, ex eodē Aristotele, libro 6.

ERythini & chanæ vuluas habere traduntur: qui trochos appellatur à Græcis, ipse se inire. Aquatiliū omnium fœtus inter initia visu carent.

De longissima vita piscium.

CAP. LIII.

AEui piscium memorandum nuper exemplum accepimus. Pausilypū villa est Campaniæ, haud procul Neapoli, in ea Cæsaris piscinis à Pollione Vedio coniectum piscem, sexagesimum post annum expirasse scribit Anneus Seneca, duobus aliis æqualibus eius ex eodem genere etiam tunc viuentibus. Quæ mentio piscinarum admonet, vt paulò plura dicamus hac de re, priusquam digrediamur ap aquatilibus.

De viuariis ostrearum, & quis ea primus inuenerit.

CAP. LIIII.

Ostrearum viuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Crassi ³⁰ Oratoris, ante Marsicum bellum: nec gulæ causa, sed avaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percipiens, vt qui primus pensiles inuenit balineas, ita magonizatas villas subinde vendendo. Is primus optimum saporē ostreis Lucrinis adiudicauit, quādo eadē aquatiliū genera aliubi atque aliubi meliora: sicut lupi pisces in Ciberi amne inter duos pontes, Rhombus Rauennæ, murenæ in Sicilia, elops Rhodi: & alia genera similiter, ne culinarum censura peragatur. Nondum Britannica seruibant litora, cū Orata Lucrina nobilitabat: postea visum tāti in extremam Italiam petere Brundisium ostreas: ac ne lis esset inter duos saporē, nuper excogitatum, famem longē aduectionis à Brundisio compascere in Lucrino. Eadem ætate prior Licinius Murenæ, reliquorum piscium viuaria inuenit: cuius deinde exemplum nobilitas secuta est, Philippi, Hortensij: Lucullus ⁴⁰ exciso etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio, quā villam edificauerat, euripum & maria admisit. Qua de causa Magnus Pompeius Xerxen togatum eum appellabat. ^e Tricies piscinæ à defuncto illo veniere pisces.

Quis primus murenarum viuaria fecerit.

CAP. LV.

^e Eadem hoc in loco XL. H. s. legendū contendit: alij e c c c. ille Macrobij, hi Columelle auctoritate mixti. ^f Alij, vendiderūt. Quæ lectionem agnoscit & Budeus 2. de As. se.

MVrenarum viuarium priuatim excogitauit C. Hirius ante alios, qui cœnis triumphalibus Cæsaris Dictatoris sex millia numero murenarum mutuo appendit. Nam permutare quidem pretio noluit, aliāve merce. Huius villam intra quāmodicam quadragies piscinæ ^f venierunt. Inuasit deinde singulorum piscium amor. Apud Baulos in parte Baiana piscinam habuit Hortensius Orator, in qua murenam adeo dilexit, vt examinatam fesse credatur. In eadem villa, Antonia Drusi, murenæ, quam diligebat, in ⁵⁰ res addidit: cuius propter famam nonnulli Baulos videre concupiuerunt.

De

De cochlearum viuariis, & quis primus instituit.

CAP. LVI.

Cochlearum viuarum instituit Fulvius Hirpinus in Tarquiniensi, paulo ante civile bellum, quod cum Pompeio Magno gestum est, distinctis quidem generibus earum, separatim ut essent^a albæ, quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illiricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ, quibus fecunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & sagineam earum commentus est, sapa & farre, aliisque generibus, ut cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perductæ sint, ut octoginta quadrantes caperent singularum calices. Autor est M. Varro.

^a Albulæ; fortassis: ut apud Varronem lib. 3. Rei rust.

De piscibus terrenis.

CAP. LVII.

Piscium genera etiamnum à Theophrasto mira produntur: circa Babylonis rigua decedentibus fluviis, in cavernis aquas habentibus remanere. Quosdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraque venâteis refugere in suas cavernas, & in iis obuersos stare: capita eorum esse ranæ marinæ similia, reliquas partes gobiorum, branchias ut cæteris piscibus. Circa Heracleam & Cromnam, ^b & multifariam in Ponto vnum genus esse, quod extremas fluminum aquas sectetur, cavernasque faciat sibi in terra, atque in his viuat, etiam reciprocis annibus siccato litore. Effodi ergo: motu demum corporum viuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemque Lycæamne decedente, ouis relictis in limo generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis, quod fieri non indigo humoris: propter quod & anguillas diutius viuere exemptas aquis. Oua autem in sicco maturari, ut testudinum. Eadem in Põti regione apprehendi glacie piscium maxime gobiones, non nisi patinarum calore vitalem motum fatentes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus, in his locis ubi nullæ restagnent aquæ: miraturque & ipse, gigni sine coitu. Humoribus quidem vim aliquam inesse, quam puteis, arbitratur, cum in nonnullis reperiantur pisces. ^c Quicquid est hoc, certe minus admirabile talparum facit vita subterranei animalis, nisi forte vermium terrenorum & piscibus natura inest.

^b Addendum hic ex scriptis cod. Et lycæam amnem. Alioquin non erit, quo referatur, quod mox sequitur. Eodemque Lycæamne

^c Rectius verò cod. Quicquid est hoc, certe minus admirabile talparum facit vitæ, subterranei animalis, deturgen- te.

De muribus Nili.

CAP. LVIII.

Verum omnibus his fidem Nili inundatio affert, omnia excedentem miracula: quippe ^d detegente eo muscoli reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, iam parte corporis viuentes, nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce, & quomodo capiatur.

CAP. LIX.

Nec de anthia pisce fileri conuenit, quæ plerosque aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopulosi maris, ante promontorium sitas: ibi frequens hic piscis, & celeriter capitur vno genere. Paruo nauigio, & concolori veste, eademque hora per aliquot dies continuos piscator enauigat certo spatio, escamque proiicit. Quicquid ex eo mittitur, suspecta fraus prædæ est: cauensque quod timuit, cum id sæpe factum est, vnus aliquando consuetudine inuitatus anthias, escam appetit. Notatur hic intentione diligenti, ut autor spei, conciliatorque capturæ. Neque enim est difficile, cum per aliquot dies solus accedere audeat. Tandem & aliquos inuenit: paulatimque comitator, postremo greges adducit innumeros, iam vetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in esca iaculatus hamum, singulos inuolat veriùs quam capit, ab umbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio vlla aut sonus cæteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem socium duci insidiatum pulchrè noto cepisse malefica voluntate: agnitum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumque: addidit Mutianus æstimata lite decem libris. Iidem anthiæ, cum vnum hamo teneri viderint, spinis, quas in dorso ferratas habent, lineam secare traduntur: eo qui tenetur, extendente, ut præcidi possit. At inter sargos, ipse qui tenetur, ad scopulos lineam terit.

De stellis marinis

CAP. LX.

PRÆTER hæc claros sapientia autores video mirari stellam in mari. Ea figura est parua admodum, caro intus, extra duriore callo. Huic tam igneum feruorem esse tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Quibus sit hoc cognitum experimentis, haud facillè dixerim: multo memorabilius duxerim id, cuius experientiæ quotidie occasio est.

De dactylis, eorumque miraculis.

CAP. LXI.

CONCHARUM è genere sunt dactyli, ab humanorum unguium similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quanto magis humorem habeant, ludere in ore mandentium, lucere in manibus, atque etiã in solo ac veste, deciditibus guttis: vt procul dubio pateat, succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore.

De inimicitis & amicitis inter se aquatilium.

CAP. LXII.

SVNT & inimiciarum atque concordiaë miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant: conger & muræna, caudas inter se prærodentes. Polypum intantum locusta pauet, vt si iuxta viderit, omnino moriatur. Locustam conger: rursus polypum congeri lacerant. Nigidius autor est, prærodere caudam mugili lupum, eosdemque stans mensibus concordare esse. Omnes autem viuere, quibus caudæ sic amputentur. At è contrario amicitiaë exempla sunt, præter illos, de quorum diximus societate, balæna & musculus: quando prægravi superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, oculorumque vice fungitur. Hinc volucrum naturæ dicentur.

a Legendum
videtur Locu-
sta cõgrum:
ex Arist. li. 8.
Hist. animal.
capit. 2.

C. PLINII SECVNDI NATV- RALIS HISTORIÆ

LIBER X.

De natura auium.

CAPVT I.



EQVITVR natura auium, quarum grandissimi & penè bestiarum generis, struthiocameli Africi vel Æthiopici, altitudinem equitis infidentis equo excedunt, celeritatem vincunt: ad hoc demum datis pennis, vt currentem adiuuent: cæterò non sunt volucres, nec à terra tolluntur. Ungulæ iis ceruinis similes, quibus dimicant, bifuleæ, comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra sequentes ingerunt pedibus. Concoquendi sine delectu deuorata mira natura, sed non minùs stoliditas, in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultauerint, latere se existimantium. Præmia ex iis oua, propter amplitudinem pro quibusdam habita vasis, conosque bellicos & galeas adornantes pennæ.

b alius,
Quibusdam
habita pro
vasis,

De Phœnice.

CAP. II.

Æthiopes atque Indi, discolors maximè & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilem Arabia phœnicem: haud scio an fabulosè, vnum in toto orbe, nec visum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cæterâ purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguuntibus, cristis faciè caputq; plumeo apice coherentante. Primus atq; diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, Senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo: neminè extitisse qui viderit vescentem: sacrum in Arabia Soli esse, viuere annis dclx. senescentem casia thurisque surculis construere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde & medullis eius nasci primò

ceu